

Arthur C. Clarke

**2001:
VES
MÍR
NA
ODY
SEA**

Z angličtiny preložila
Alexandra Strelková

m a g
m a g

***Stanley*mu**

Predslov

Každý človek, ktorý dnes žije, má za sebou tridsať duchov. To je totiž pomer, v ktorom počet mŕtvych prevyšuje počet živých. Od počiatku vekov kráčalo po zemskom povrchu približne sto miliárd ľudí.

Je to pozoruhodné číslo, keďže zaujímavou zhodou náhod je v našom vesmírnom priestore, v Mliečnej ceste, približne sto miliárd hviezd. Takže každý jeden človek, ktorý kedy žil, má v tomto univerze aj svoju hviezdu.

Lenže každá z týchto hviezd je slnkom, často oveľa jasnejším a žiarivejším než tá drobná, pomerne blízka hviezda, ktorej my hovoríme Slnko, a mnohé – hádam aj väčšina – z týchto cudzích slnák majú vlastné obežnice. Je teda takmer isté, že na oblohe je dostatok pozemkov, na ktorých si každý zástupca ľudského rodu, a to už od prvých opoľudí, môže zriadiť vlastný súkromný raj – alebo peklo.

Nedá sa ani len odhadnúť, koľko takýchto pomyselných rajov a pekiel je v súčasnosti osídlených a akými bytosťami. Aj tie najbližšie sú miliónkrát vzdialenejšie než ďaleké ciele našich budúcich generácií ako Mars či Venuša. Ale vzdialenostné bariéry sa rúcajú a jedného dňa sa stretneme so seberovnými – či nadradenými – tvormi z hviezdneho sveta.

Človek postupne naberá odvahu postaviť sa tejto budúcnosti zoči-voči a zároveň stále dúfa, že nikdy nenastane. Čoraz častejšie však zaznieva otázka: „Ak sme už my sami pripravení na cestu do vesmíru, prečo k takému stretnutiu ešte nikdy nedošlo?“

Veru, prečo? Prinášam jednu z možných odpovedí na túto skutočne opodstatnenú otázku. Nezabúdajte však, že je to len fikcia.

Ako to už býva, pravda bude oveľa nevšednejšia.

A. C. C.

I. PREDVEKÁ NOC

1. V ústrety zániku

Sucho trvalo už desať miliónov rokov a vláda hrôzostrašných jašterov sa dávno skončila. Tu, na rovníku, na kontinente, ktorý bude jedného dňa známy ako Afrika, prebiehal čoraz nemilosrdnejší boj o prežitie a víťaz bol ešte stále v nedohľadne. Vo vyprahnutej pustatine prežili či aspoň mali nádej na prežitie len bytosti malé, pohotové alebo dravé.

Opočlovek zo savany k nim však nepatril a prežíval len tak-tak. Ako druh sa v skutočnosti strmhľav rútil v ústrety zániku. Zo päťdesiat ich obývalo jaskynný komplex nad nevelkým suchým údolím, naprieč ktorým sa lenivo vinul potok napájaný snehom zo severných, vyše tristo kilometrov vzdialených hôr. V zlých časoch sa úplne strácal a príslušníkov kmeňa sužoval smäd.

Hladní boli vždy, no teraz od hladu doslova umierali. S prvým chabým zábleskom úsvitu si Ten, čo hľadá na Mesiace všimol, že v noci mu skončil otec. Nevedel, že Ten, čo je starý bol jeho otec, takéto vzťahové súvislosti sa úplne vymykali jeho chápaniu, ale pri pohľade na vycivené telo ním prešla tlmená vlna nepokoja, ktorá bola pramatkou smútku.

Dve mláďatá už mrnčali a žobronili o potravu, no Ten, čo hľadá na Mesiace na ne zavrčal a hneď zmlkli. Jedna z matiek na obranu ratolesti, ktorú nebola schopná nakrmiť, zlostne odfrkla, no on sa na ňu za tú bezočivosť nevládal ani len zahnať.

Medzičasom sa rozvidnelo a dalo sa vyliezť von. Ten, čo hľadá na Mesiac zdrapil zošúverenú mŕtvolu a v predklone ju ťahal von z nízkej jaskyne. Vonku si telo prehodil cez plece a vzpriamal sa – toho nebol na celom tomto svete schopný nijaký iný tvor.

Medzi súkmeňovcami bol Ten, čo hľadá na Mesiac priam obor. Mal takmer meter a pol do výšky a aj napriek podvýžive vážil bezmála päťdesiat kíl. Chlpaté, svalnaté telo bolo stále niekde na pomedzí opice a človeka, ale hlava sa už výrazne približovala ľudskej. Hoci ešte mal nízke čelo aj výrazné ryhy na vystúpených nadočnicových oblúkoch, v génoch mu už dozrieval prísľub ľudskosti. Keď sa rozhliadal po nevraživom pleistocénnom svete, v pohľade sa mu zračilo čosi, čo opicu presahovalo. V tých hlboko vsadených tmavých očiach sa už prebúdzalo vedomie – prvé záblesky inteligencie, ktorá na svoj rozvoj bude potrebovať celé dlhé veky, rovnako však môže čoskoro navždy vyhasnúť.

Okolie vyzeralo bezpečne, a tak sa Ten, čo hľadá na Mesiac pomaly spúšťal po takmer kolmom svahu pred jaskyňou. Ostatní z kmeňa akoby len čakali na jeho signál, takisto povyliezali z domovov o niečo nižšie v skalnej stene a hrnuli sa k mútnemu potoku zahnať nočný smäd.

Ten, čo hľadá na Mesiac sa zahľadel do údolia, či nezbadá Tých druhých, no nebolo po nich ani stopy. Možno ešte nevyliezli z jaskýň alebo už zháňajú potravu niekde opodiaľ. Nevidel ich, čiže na nich hneď aj zabudol. Nebol schopný zaoberať sa viacerými myšlienkami naraz.

Najprv sa treba zbaviť Toho, čo je starý, ale tam nebolo veľmi nad čím premýšľať. V poslednom období mali mnoho úmrtí, jedno aj v jeho jaskyni, čiže stačí mŕtve telo odniesť na miesto, kde naposledy nechal mláďa, čo zomrelo počas poslednej štvrtiny mesiaca, a o všetko ostatné sa už postarajú hyeny.

Tie ho už očakávali, tam, kde malé údolie doširoka ústilo do savany, ako keby tušili, že je na ceste. Ten, čo hľadá na Mesiac zložil telo pod krík, kosti z predošlého už boli do

jednej preč, a ponáhlal sa k svojej tlupe. Na otca už nikdy viac nepomyslel.

Jeho dve družky, dospelí opoľudia z ostatných jaskýň a väčšina mladých sa už medzitým rozliezli po údolí pomedzi vysušené krovie a hľadali bobule, štavnaté koreňky a listy, pri troche šťastia možno narazia aj na drobné jašterice či hlodavce. V jaskyniach ostalo len najmladšie potomstvo a najvetchejší najstarší – ak z celodenného zberu niečo zvýši, ujde sa aj im, inak si čoskoro hyeny opäť prídu na svoje.

Bol to však úspešný deň – aj keď Ten, čo hľadá na Mesiach ho nemal s čím porovnať, keďže si nič z minulosti v mysli neuchovával. V odumretom pni nadabil na včelí roj a vychutnával si najlahodnejšiu pochúťku, akú jeho rod vôbec poznal. Ešte aj podvečer, keď viedol tlupu domov, si sem-tam oblizoval prsty. Prirodzene, utržil aj riadnu dávku žihadiel, no sotva to postrehol. V rámci možností bol vlastne spokojný; niežeby bol sýty, ale už neomdlieval od hladu. Čo viac si mohol opoľchovek priať?!

Pocit uspokojenia sa však rozplynul, keď dorazil k potoku a našiel tam Tých druhých. Prichádzali síce dennodenne, no aj tak ho to podráždilo.

Bolo ich zo tridsať a len ťažko sa dali odlíšiť od príslušníkov jeho vlastného kmeňa. Keď ho zbadali, dali sa na svojom brehu do tanca, rozhadzovali rukami a škriekali. Jeho súkmeňovci im náležite odpovedali.

Neudialo sa nič viac. Aj keď medzi opoľudmi často dochádzalo k sporom i bitkám, len zriedka niekto utržil vážnejšie zranenie. Nemali pazúry ani ostré psie tesáky a chránila ich srst', čiže si nemohli príliš ublížiť. Okrem toho im na také neefektívne správanie neostávalo energie nazvyš. Oveľa účinnejšie bolo zavrčať, protivníka zastrašiť a postoj bol jasný.

Potýčka trvala len chvíľu, skončila sa tak rýchlo, ako sa začala, a všetci sa napokon ponapájali bahnistou vodou. Česť ostala zachovaná, obe tlupy si jasne vymedzili právo na svoje územie. Keď sa táto dôležitá záležitosť uzavrela, kmeň sa vydal ďalej po svojom brehu potoka. Na najbližšiu použiteľnú

pastvinu to mali od jaskýň asi dva kilometre a delili sa o ňu so stádom veľkých antilopích zverov, ktoré ich veľmi nemali v láske. Párnokopytníky sa nedali len tak vyhnať, keďže na čelách mali ostré dýky a opočloveku príroda takú zbraň nenadelila.

Ten, čo hľadá na Mesiac a jeho súkmeňovci teda zaháňali neutišiteľný hlad bobuľkami, ovocím a listami, a pritom okolo nich to isté prežúval potenciálny zdroj takého množstva jedla, o akom sa im ani nesnívalo. Tony šťavnatého mäsa, ktoré sa voľne preháňali savanou a kríkovým porastom, boli nielen mimo ich dosahu, ale ešte aj ďaleko za hranicami ich predstavivosti. A tak opoľudia uprostred nekonečnej hojnosti pozvoľne mreli od hladu.

Tlupa sa bezpečne vrátila do jaskýň s poslednými lúčmi denného svetla. Ten, čo hľadá na Mesiac zranenej samičke, ktorá ostala doma, podal konár ovešaný bobuľami, ona natešene zašiekala a dychtivo sa naň vrhla. O nasýtení sa hovoriť nedalo, ale mohla vďaka tomu prežiť, kým sa jej nezacelí rana po útoku leoparda a nebude opäť schopná sama zbierať potravu.

Nad údolie stúpala Mesiaca v splne a zo vzdialených vrchov vial studený vietor. Schyľovalo sa na chladnú noc, ale nad chladom sa podobne ako nad hladom opočlovek nepozastavoval, jednoducho tiež patril k životu.

Keď sa z nižších jaskýň ozýval škrek a krik, Tým, čo hľadá na Mesiaca to ani nepohlo. Aj keby nepočul sem-tam zavrčať leoparda, dobre vedel, čo sa tam odohráva. Ten, čo má šedivú srst' a jeho rodina dole v tme bojovali o život a zomierali a jemu ani len nenapadlo, že by im mohol nejako pomôcť. Takého rozmarné predstavy sa vylučovali s neúprosnou logikou boja o prežitie a z celého načúvajúceho svahu nezaznel jediný náznak protestu. Všetky jaskyne mlčali, aby neprivolali pohromu aj na seba.

Rozruch utíchol a bolo počuť šúchanie tela po skalách. Leopard však veľmi rýchlo korisť pevne uchopil do papule a zľahka, takmer nehučne si ju v zuboch odnášal preč. Deň-

-dva dá jaskyniam pokoj, no chladné nočné Malé Slnko môžu využiť ďalší nepriatelia. Menšie šelmy sa dali zahnať krikom a vrčaním, ak si ich všimli v dostatočnom predstihu. Ten, čo hľadá na Mesiace vyliezol z jaskyne, vyštveral sa na veľký balvan pri vchode, pričupil sa a pozoroval údolie.

Zo všetkých tvorov, ktoré dovtedy obývali Zem, sa až opočlovek vedel uprene pozeráť na žiarivú guľu na nočnej oblohe. Ten, čo hľadá na Mesiace si to síce nepamätal, ale už v ranej mladosti sa občas natiahol a pokúšal sa dotknúť tej nezvyčajnej tváre, čo plávala ponad kopce.

Nikdy sa mu to nepodarilo, v tomto veku však už vedel prečo. Najskôr, prirodzene, treba nájsť dostatočne vysoký strom a vyliezť až hore.

Hľádieval buď do doliny, alebo na Mesiace, no vždy s nastroženými ušami. Párkrát aj zadriemal, ale i v spánku bol v pohotovosti a precitol aj pri najtichšom zvuku. Mal už úctyhodných dvadsaťpäť rokov a stále bol pri sile. Ak mu aj naďalej bude priať šťastie a obídu ho úrazy, choroby, šelmy aj smrteľný hlad, má pred sebou ešte dobrých desať rokov.

Chladná jasná noc ďalej plynula nerušene a Mesiace pomaly stúpala pomedzi rovníkové súhvezdia, aké ľudské oko nikdy nezazrie. V jaskyniach sa kdesi medzi nepokojným polospankom a úzkostným bdením rodili nočné mory budúcich generácií.

A oblohou, nahor k zenitu a potom východne nadol, dvakrát pomaly preplával oslepujúci svetelný bod, žiarivejší než ktorákoľvek z hviezd.

2. Nová skala

Noc pokročila a Ten, čo hľadá na Mesiace sa náhle prebudil. Po celodennej námahe a útrapách spal tuhšie než inokedy, no pri prvom jemnom šuchote v údolí bol ihneď v strehu.

Posadil sa v temnej zapáchajúcej jaskyni, všetky zmysly nastrožil von do noci a do duše sa mu vkrádal strach. Ešte

nikdy v živote – a ten už trval raz toľko, než sa bežne dožívala väčšina príslušníkov jeho druhu – taký zvuk nepočul. Veľké mačky sa vždy blížili v tichosti, prezrádzala ich len náhodne zosunutá hrudka zeme či zapraskanie vetvičky. Toto však bol nepretržitý a čoraz silnejší rachot. Ako keby sa nocou predieralo akési obrovské zviera, pred ničím sa neskrývalo a nevšímalo si nijaké prekážky. Ten, čo hľadá na Mesiac jasne začul praskať krík, ktorý niekto ťahá z koreňov, to robieva slon alebo dinotérium, ale oba sa inak pohybujú potichu ako mačky.

Nato sa ozval zvuk, ktorý nijako nemohol rozpoznať, pretože taký ešte v dejinách dovtedajšieho sveta nikdy nezaznel: kov narazil na kameň.

Keď potom na úsvite viedol tlupu k potoku, ocitol sa tvárou tvár novej skale. Hrôzy noci si už nepamätal, po tom prvom zahrnutí sa už nič neudialo, čiže ten zvláštny útvar nespájal ani s nebezpečenstvom, ani so strachom. Napokon, ani na ňom nič znepokojivé nebolo.

Bol to hranatý obdĺžnikový blok, trikrát vyšší než on, no široký akurát ako jeho rozťahnuté paže, z akéhosi úplne priehľadného materiálu – vlastne ho ani poriadne nebolo vidieť, rozpoznať sa dal, len keď o jeho hrany zavadili lúče vychádzajúceho slnka. Ten, ktorý hľadá na Mesiac sa nikdy nestretol s ľadom, dokonca ani s krištáľovo čistou vodou, takže zjav pred sebou nevedel prirovnať k ničomu z prírodného sveta. Ale zjav to bol zaujímavý, a hoci býval k všetkému novému veľmi obozretný, dlho neváhal a podišiel bližšie. Keď sa nič nestalo, zdvihol ruku a dotkol sa chladného tvrdého povrchu.

Na chvíľu sa hlboko zamyslel a dospel k brilantnému vysvetleniu: prirodzene, je to skala a podľa všetkého tu vyrástla cez noc. To sa predsa v prírode stáva, napríklad tie biele, mäsité okruhliakovité rastliny vyhánajú výhonky v nočnej tme. Je pravda, že sú malé a oblé a toto tu je obrovské a hranaté, no i väčší a neskôr narodení filozofi než Ten, ktorý hľadá na Mesiac budú vo svojich teoretických koncepciách ochotne prižmurovať oči nad obdobne zrejmyými odchýlkami.

Vďaka tomuto fenomenálnemu prejavu abstraktného myslenia sa zakrátko prepracoval k záveru, ktorý vzápätí podrobil skúške. Biele okruhliacky boli veľmi chutné (aj keď niektoré spôsobovali i príšerné bolesti), tak možno aj tento vysokánsky...

Párkrát ho olizol, aj zahryznúť sa pokúsil, a prišlo sklamanie. Z toho sa nasýtiť veru nedá. Ako rozvážny opočlovek opäť vyrazil k vode a pri každodennej úškriekanej potýčke s Tými druhými si už na kryštálny monolit ani nespomenul.

Zber v ten deň nebol veľmi úspešný a tlupa musela kráčať dlhé kilometre, kým vôbec narazila na nejakú potravu. Pred nemilosrdnou poludňajšou horúčavou sa široko-daleko nedalo nikde schovať a jedna z útlejších samíc odpadla. Jej druhovia ju obkolesili, súcitne bľabotali a pišťali, no na viac sa nezmohli. Keby neboli sami vyčerpaní, možno by ju odniesli so sebou, ale na také šľachetné skutky im už energie nezostávalo. Musia ju tam nechať a bude len na nej, či sa pozviecha alebo nie.

Keď sa večer rovnakou cestou vracali, neostala po nej ani kostička.

Za padajúceho súmraku sa v strachu pred prvými dravcami náhlivo napojili z potoka a pustili sa hore skalami do jaskýň. Od novej skaly boli asi na sto metrov, keď sa spustil ten zvuk.

Bolo ho sotva počuť, no aj tak ostali ochromene stáť s ochabnutými sánkami. Z kryštálu vychádzali jednoduché, otupujúce pravidelné vibrácie a hypnotizovali všetkých vo svojom magickom dosahu. Prvý raz – a na najbližšie tri milióny rokov aj posledný – Afrikou zaznievali bubny.

Dunenie bolo čoraz silnejšie a nástožčivejšie. Opoľudia sa dali do pohybu a ako námesační tiahli za zdrojom toho neodbytného zvuku. Miestami si aj tanečne poskočili – to im krv odpovedala na rytmus, akého ich potomkovia ešte dlho predlho nebudú schopní. Absolútne uchvátení sa zhromaždili okolo monolitu a nik už ani nepomyslel na útrapy dňa, na hrozby nadchádzajúcej noci ani na prázdny žalúdok.